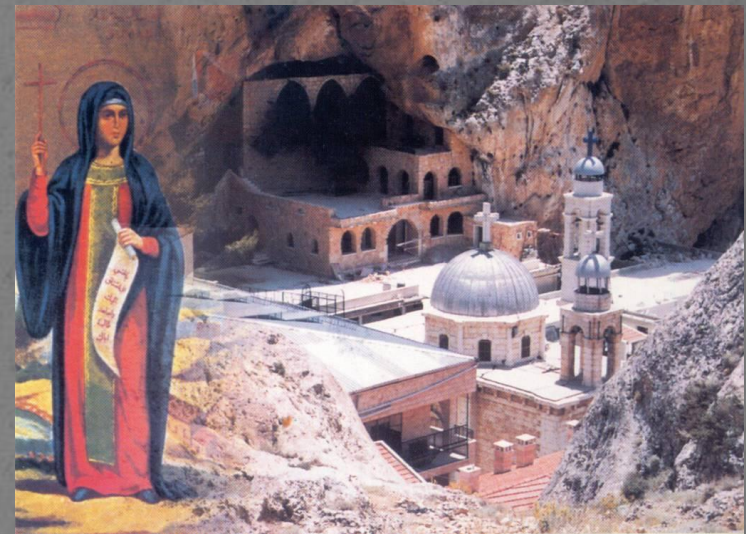

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΑ 142, Προσκυνήματα και προσκυνηματική τέχνη στο Βυζάντιο

Γυναικεία προσκυνήματα στο Βυζάντιο

Επόπτης καθηγητής: κ. Ράπτης Θ. Κωνσταντίνος

Εργασία φοιτήτριας: Παπασημακοπούλου Αρχοντούλας

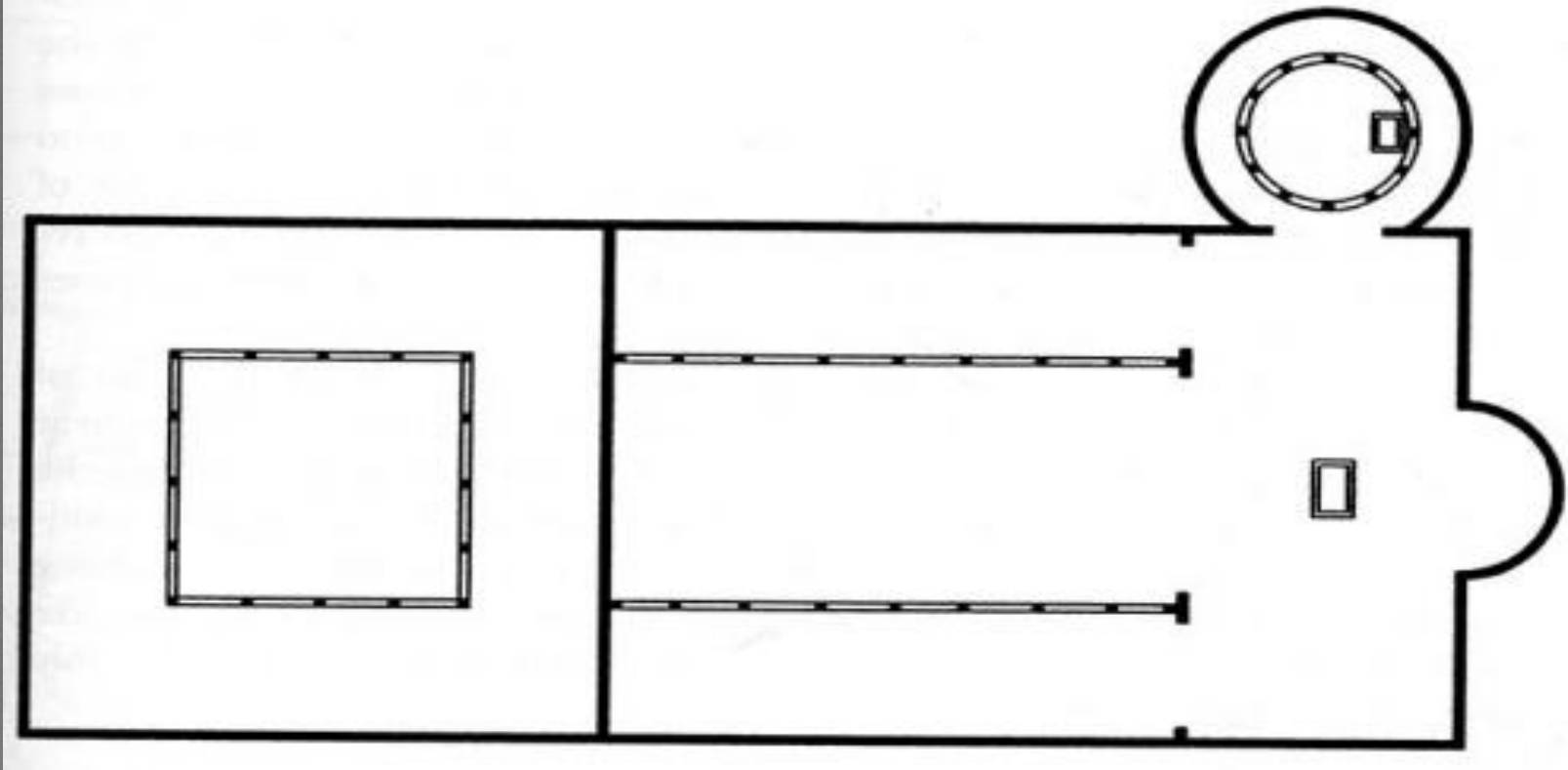
Μάιος, 2019

1. Αγία Ευφημία

Βίος Αγίας:

- Γεννήθηκε στη Χαλκηδόνα και έζησε κατά τους χρόνους του Διοκλητιανού (284-305)
- Ο ανθύπατος της Ανατολής Πρίσκος συνέλαβε την Ευφημία και τα χριστιανά μέλη της ομάδας της και τους παρέδωσε στα βασανιστήρια κατόπιν αρνήσεως τους να προσκυνήσουν στα είδωλα
- Η Αγία, μετά από μια σειρά από βάναισα μαρτύρια, μαρτύρησε στη Χαλκηδόνα στις αρχές του 4^{ου} αι. (~303 μ.Χ.)
- Προς τιμήν της Αγίας ανοικοδομήθηκε στη Χαλκηδόνα από το Μέγα Κωνσταντίνο μια τρίκλιτη βασιλική και ένα κυκλικό Μαρτύριον, ΒΑ της εκκλησίας, μέσα στο οποίο φυλάσσετο σε ασημένια σαρκοφάγο το άφθαρτο λείψανο της Αγίας
- Το λείψανο Της ανάβλυζε κάθε χρόνο αίμα το οποίο συλλεγόταν και μοιραζόταν στους πιστούς σε γυάλινα φιαλίδια.

1.2. Η Βασιλική και ΒΑ το κυκλικό Μαρτύριον της Αγίας Ευφημίας στη Χαλκηδόνα

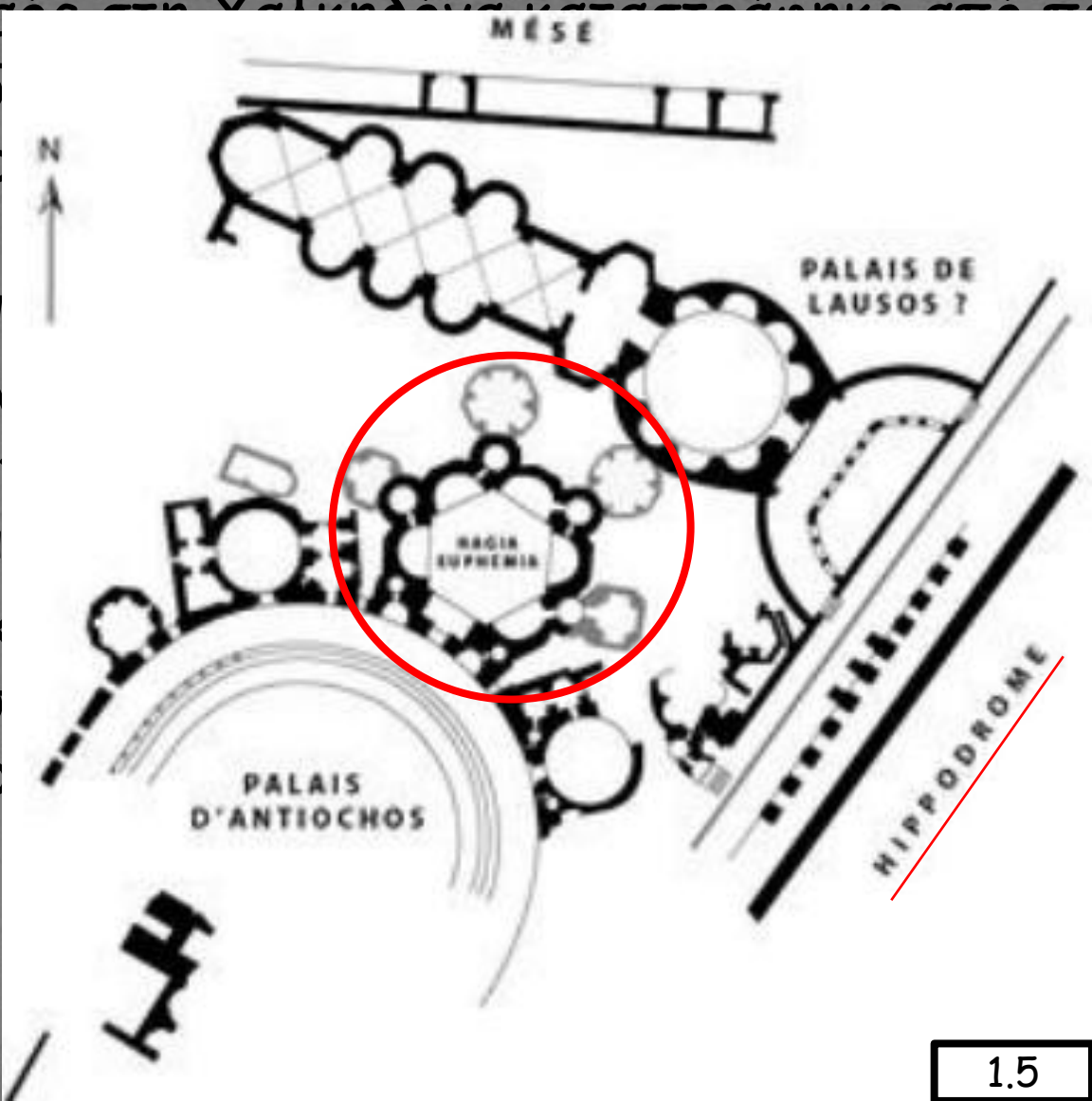
πηγή: Haim Goldfus, *ST Euphemia's church by the Hippodrome of Constantinople within the broader context of early 7th century History and Architecture*, *Ancient West and East*, vol. 5, nos.1-2, Leiden, Boston, 2006

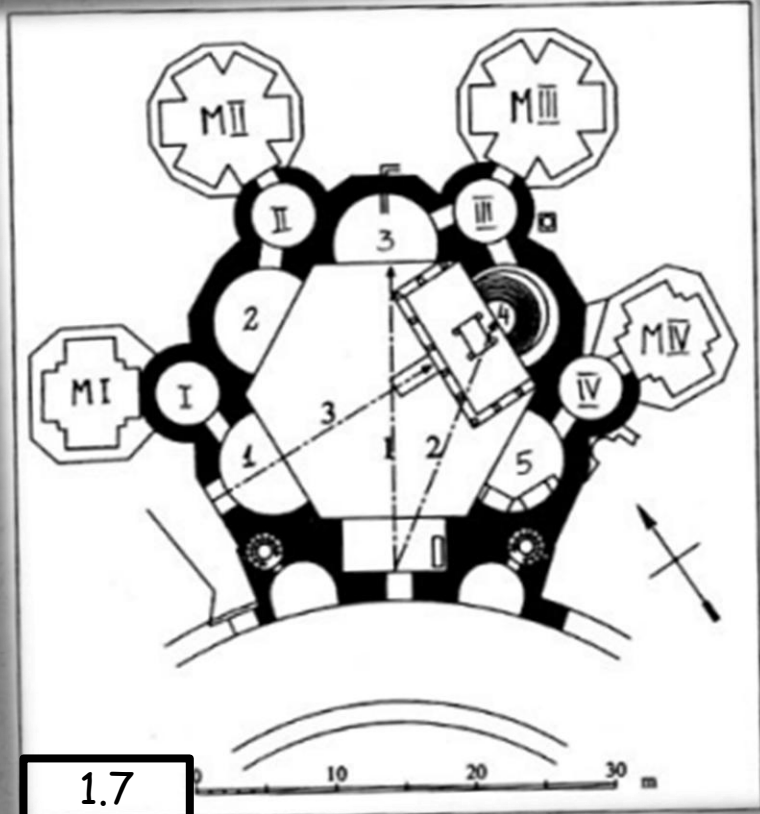
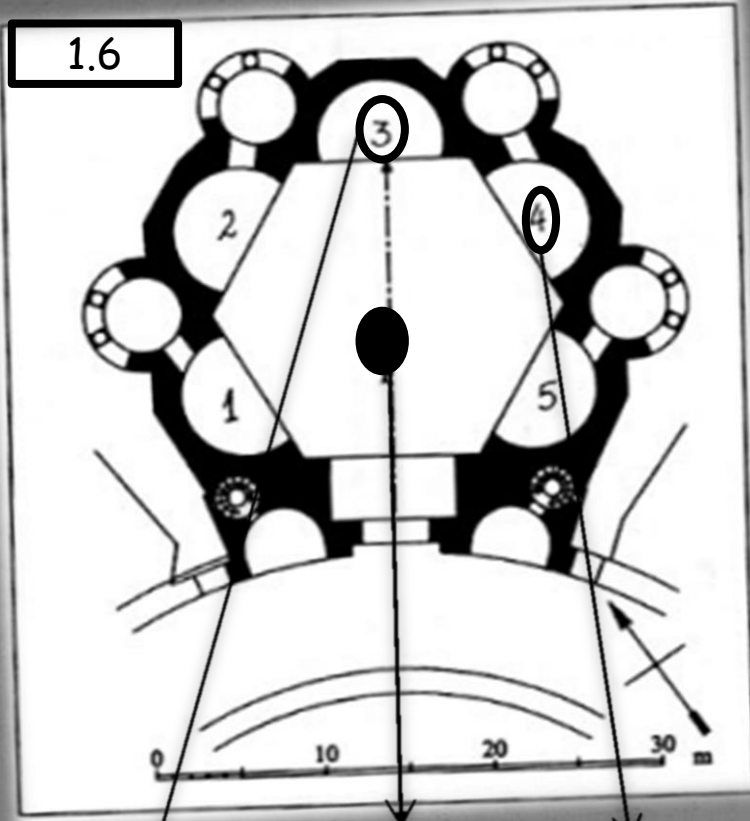
1.3, 1.4: Λείψανο
της Αγίας
πηγή:
ekklisiaonline.gr

- Το 451 μ.Χ. συνήλθε στη Χαλκηδόνα (στη βασιλική της Αγίας) η Δ' Οικουμενική Σύνοδος, προκειμένου να διαλευκανθεί αν ο Ιησούς Χριστός είχε δυο φύσεις (θεϊκή και ανθρώπινη) όπως υποστήριζαν οι Πατέρες της Εκκλησίας, ή μια φύση (θεϊκή) με βάση τα επιχειρήματα των Μονοφυσιτών
- Με θαύμα της η Αγία ανέδειξε το ορθό Δόγμα των Ορθοδόξων έναντι των Μονοφυσιτών
- Έκτοτε η Αγία Ευφημία θεωρείτο προστάτις της Ορθοδοξίας και συνδέθηκε με την εγκυρότητα των αποφάσεων των Οικουμενικών Συνόδων
- Η φήμη και το γόητρο της Αγίας απλώθηκε σε Ανατολή και Δύση

- Ο ναός στη Χαλκιδώνα κατασκευάστηκε από περσικές επιδ...
 αυτο...
 της...
 σκοπ...
- Τα Μ...
 του...
 περι...
- Το κ...
 βρισ...
 μετο...

τα λείψανα
 πολη με
 κή αίθουσα
 ανήκε στην
 παιδή
 ο,
 Ιπποδρόμω

Λείψανα
Αγίας

ναός

Ιερό-
Θυσιαστήριο

1.5, 1.6, 1.7, πηγή: Haim Goldfus, *ST Euphemia's church by the Hippodrome of Constantinople within the broader context of early 7th century History and Architecture*, Ancient West and East, vol. 5, nos.1-2, Leiden, Boston, 2006

- Κατά τη διάρκεια βασιλείας του Κωνσταντίνου Ε' (γνωστού και ως Κοπρώνυμου), (741-775 μ.Χ.), μαινόταν η δίωξη εικόνων και μοναχών και απαγορεύτηκε η λατρεία των λειψάνων. Συγκεκριμένα, όσο αφορά στην Αγία Ευφημία και το λείψανό της:

CHRONOGRAPHIA. 679

πρὸς ὑγιείαν ψυχῶν καὶ σωμάτων ἀνακείμενοι, καὶ, ὡς ἔθος, ὑπὸ τῶν εὐσεβούντων τιμώμενοι· αὐτίκα γοῦν ὁ θάνατος κατὰ τῶν τοιούτων, ὡς ἀσεβούντων, ἠπειλεῖτο, δημεύσεις τε καὶ ἐξορίαι καὶ βάσανοι. τὸ δὲ Θεοχαριτώτατον λείψανον, οἷά τις Β 5 Θεσαυρὸς τῶν ἐχόντων, ἐπαίρετο ἀφανὲς τοῦ λοιποῦ γενόμενον. τοιοῦτον γοῦν τε καὶ εἰς τὸ τιμαλφέστατον λείψανον τῆς πανευφήμου μάρτυρος Εὐφημίας ὁ ἀνόσιος βασιλεὺς διεπράξατο, βυθίσας αὐτὸ σὺν τῇ λάρνακι, μὴ φέρων ὄραϊν μυροδοτοῦσαν αὐτὴν ἐπὶ παντὸς τοῦ λαοῦ, καὶ ἐλέγχουσαν αὐτοῦ τὰ κατὰ τῶν πρεσβειῶν ληρήματα. ἀλλ' ὁ Θεὸς ὁ φυλάσσειν τὰ ὀστέα τῶν εὐαρεστούντων αὐτῷ, κατὰ τὰ λόγια, ἀσινὲς τοῦτο διεφύλαξεν, πάλιν ἀναδείξας αὐτὸ ἐν τῇ Λήμνῳ νήσῳ. διὰ γὰρ νυκτερινῆς ὀράσεως κινούμενον ἀρθῆναι προσέτιυξεν C καὶ φυλάττεσθαι. ἐπὶ δὲ Κωνσταντίνου καὶ Εὐφρήνης τῶν 5 εὐσεβῶν βασιλέων, ἰνδικτιῶνι τετάρτῃ, μετὰ τῆς πρεπούσης τιμῆς ἐπανῆλθεν ἐν τῷ τεμένει αὐτῆς. ὁ αὐτὸς μὲν ὁ τῶν

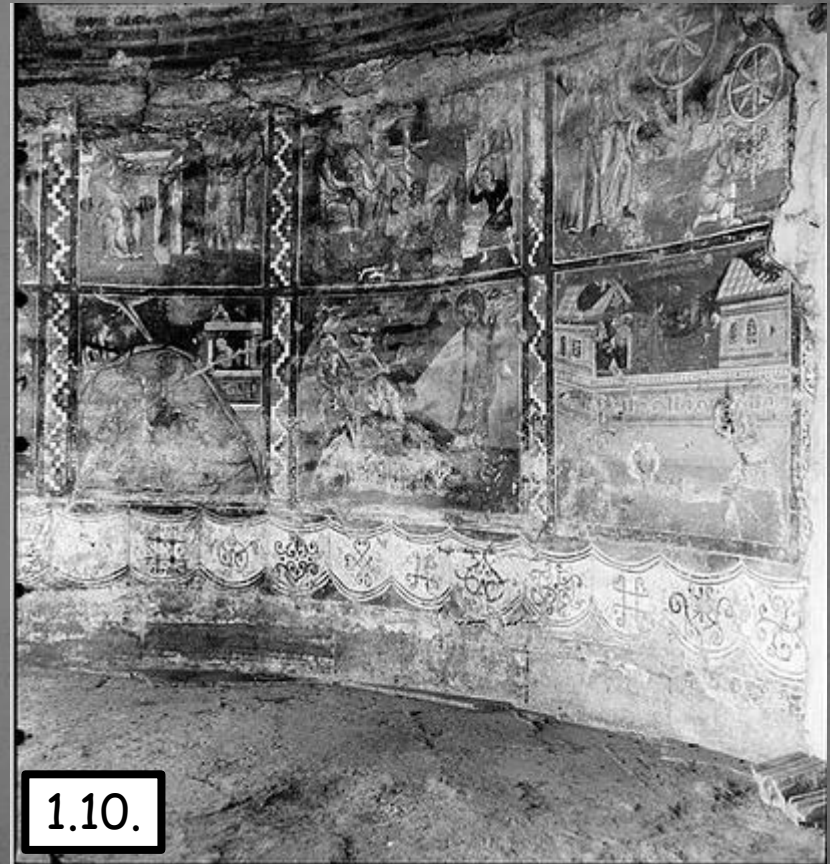
1.8., πηγή: Theophanis chronographia, Τόμος 40,

Corpus scriptorum historiae Byzantinae

Theophanis chronographia, ed. Theophanis Ed. W. H. W. N. S. P., 1830, p. 100, l. 10-11

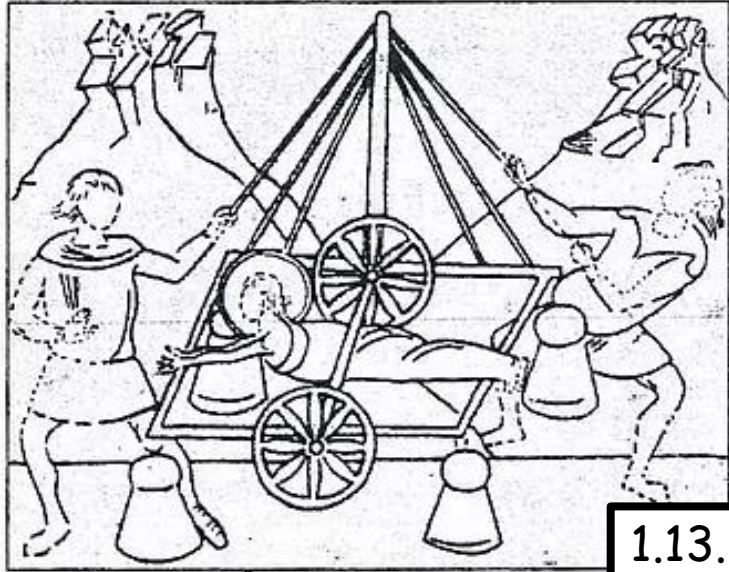
- Στην Χρονογραφία του Θεοφάνη πληροφορούμαστε πως οι αυτοκράτορες Ειρήνη η Αθηναία (797-802) και ο γιος της Κωνσταντίνος ΣΤ' μετέφεραν γύρω στο 796 μ.Χ. τα λείψανα της Αγίας από τη Λήμνο στην Κωνσταντινούπολη στον ομώνυμο ναό της Αγίας, ο οποίος ανακαινίσθηκε
- Το 1203 φωτιά που ξέσπασε στην Κωνσταντινούπολη κατέστρεψε τον Ιππόδρομο και πιθανότατα προκάλεσε φθορές και στο ναό
- Κατόπιν της Λατινοκρατίας, διάστημα στο οποίο ο ναός κακοποιήθηκε, ανακαινίσθηκε και διακοσμήθηκε με τοιχογραφίες
- Ο ναός πιθανότατα καταστράφηκε το 1522, κατά τη διάρκεια κατασκευής του παλατιού του Ιμπραήμ πασά
- Τα λείψανα της Αγίας μεταφέρθηκαν στο Πατριαρχείο και πλέον φυλάσσονται στον Πατριαρχικό ναό του Αγ. Γεωργίου στο Φανάρι

- Τα πρώτα κατάλοιπα του ναού ήρθαν στο φως το 1939, όταν ανακαλύφθηκαν τοιχογραφίες στα απομεινάρια ενός τοίχου, το 1942 ανακαλύφθηκε η εξαγωνική αίθουσα και το 1951/2 ήρθε στο φως μια επιγραφή που αναφερόταν στον Αντίοχο

1.12.

1.13.

1.14.

1.15.

1.9.-1.14: Κατάλοιπα από το ναό της Αγίας Ευφημίας εν τω Ιπποδρόμω, τοιχογραφίες-σχέδια Naumann και Belting με σκηνές μαρτυρίου της Αγίας

πηγή: www.thebyzantinelegacy.com/hagiaeuphemia

- Η μνήμη της Αγίας εορτάζεται στις 16 Σεπτεμβρίου (μαρτυρικός θάνατός της) και στις 11 Ιουλίου, το θαυμαστό γεγονός επικύρωσης του Ορθού Δόγματος από την Αγία.

2. Αγία Ισαπόστολος Θέκλα

Βίος Αγίας:

- Γεννήθηκε περί τα μέσα του 1^{ου} αι. στο Ικόνιο και καταγόταν από γονείς εθνικούς
- Ασπάστηκε το Χριστιανισμό χάρη στα κηρύγματα του Αποστόλου Παύλου
- Ο μνηστήρας και οι γονείς της δίωξαν τη Θέκλα και τον Απόστολο Παύλο από την πόλη
- Οι τελευταίοι ταξίδεψαν μαζί στην Αντιόχεια της Πισιδίας
- Υπέστη πολλά βασανιστήρια εξαιτίας του ανθύπατου της Αντιόχειας
- Έπειτα, ακολουθώντας μια φωτεινή νεφέλη κατέφυγε στη Σελεύκεια, σε μια σπηλιά στο όρος Καλαμών, όπου και κοιμήθηκε ειρηνικά σε ηλικία 90 ετών
- Η μνήμη της Αγίας Θέκλας εορτάζεται στις 24 Σεπτεμβρίου

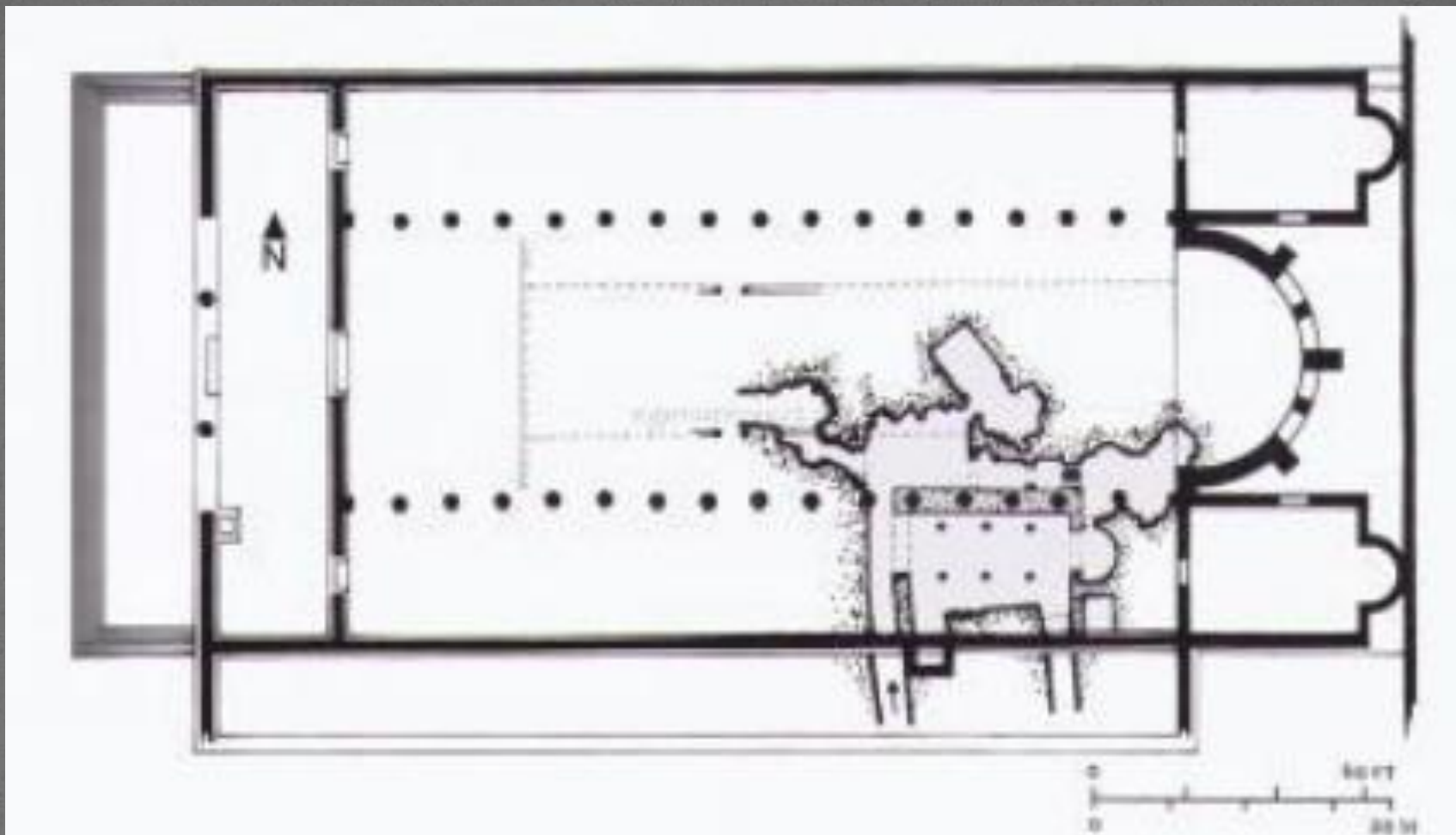

- Στο σπήλαιο που ασκήτευσε βρισκόταν ο τάφος της, ενώ στα ανατολικά του σπηλαιίου υπήρχε μία πηγή με αγίασμα
- Τον 5ο μ.Χ. αι., πιθανότατα μετά το 476 μ.Χ. ιδρύθηκε εκεί από τον αυτοκράτορα Ζήνωνα το ορθόδοξο μοναστήρι της Αγίας Θέκλας (Mar Taqla), το οποίο ανήκε στο Πατριαρχείο Αντιοχείας και ήταν ένα από τα παλαιότερα μοναστήρια της Συρίας
- Το μοναστήρι καταστράφηκε και λεηλατήθηκε από τους ισλαμιστές αντάρτες το Δεκέμβριο του 2013
- Ο συνδυασμός της λατρείας δύο επιφανών μαρτύρων, της Αγίας Θέκλας και του Αγίου Μηνά κοντά στην Αλεξάνδρεια, αποτελούσε σημαντικό έρεισμα για την Ορθοδοξία και εξασφάλιζε τη συνοχή του Χριστιανισμού, λόγω της μεγάλης συρροής πιστών στα προσκυνήματα εξαιτίας της μαζικής διάδοσης της λατρείας τους

2.2. Ο αρχαίος ναός της Αγίας Θέκλας στη
Σελεύκεια (Meriamlik)

πηγή: www.kallimasias.blogspot.com

2.3. Ο αρχαίος ναός της Αγίας Θέκλας στη
Σελεύκεια (Meriamlik)

πηγή: www.kallimasia.blogspot.com

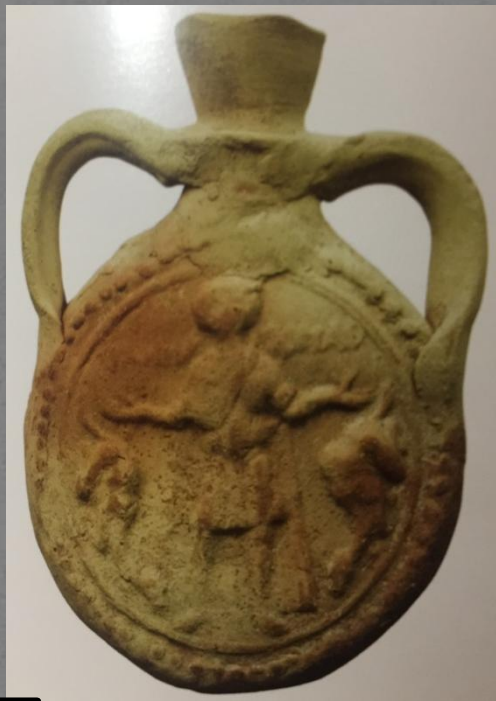
2.4. Ο αρχαίος ναός της Αγίας Θέκλας στη Σελεύκεια (Meriamlik), αρχείο Μανουήλ Τασούλα
πηγή: www.kallimasia.blogspot.com

- Αντικείμενα λατρείας, devotionalia, όπως τα πήλινα φιαλίδια-ευλογίες που είχαν στη μια όψη τον Αγ. Μηνά και στην άλλη την Αγ.Θέκλα, εγκόλπια και δαχτυλίδια, αναπαριστούν την Αγία ως προστάτιδα των πιστών

2. 5. Αθήνα, Μουσείο Μπενάκη, χρυσό δαχτυλίδι

πηγή: Α. Σεμόγλου, *Η Θέκλα στην αυγή του Χριστιανισμού*, Θεσσαλονίκη 2014

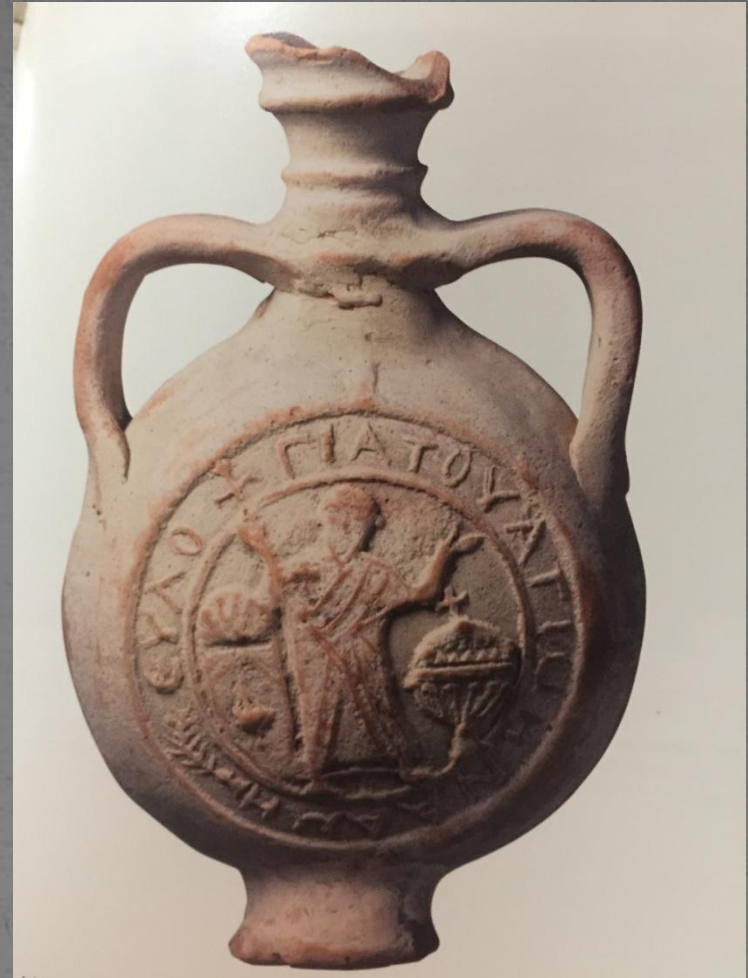
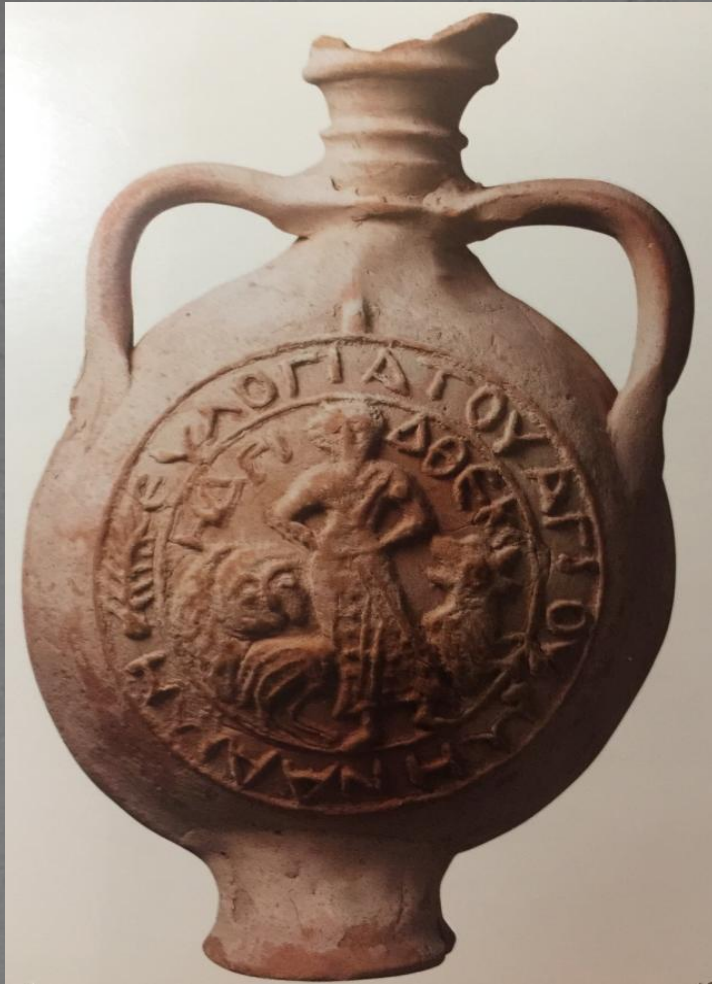
2. 6. Λονδίνο, British Museum, πήλινη ευλογία, πρόσθια και οπίσθια όψη

πηγή: Α. Σεμόγλου, *Η Θέκλα στην αυγή του Χριστιανισμού*, Θεσσαλονίκη 2014

2. 7. Παρίσι, Μουσείο του Λούβρου, αιγυπτιακή
πήλινη ευλογία, πρόσθια και οπίσθια όψη
πηγή: Α. Σεμόγλου, *Η Θέκλα στην αυγή του Χριστιανισμού*,
Θεσσαλονίκη 2014

2.8. Παρίσι, Μουσείο του Λούβρου, αιγυπτιακή
πήλινη ευλογία με πόδι, πρόσθια και οπίσθια όψη
πηγή: Α.Σεμόγλου, *Η Θέκλα στην αυγή του Χριστιανισμού*,
Θεσσαλονίκη 2014

3. Αγία Θεοδώρα η εν Θεσσαλονίκη

Βίος Αγίας

- Γεννήθηκε στην Αίγινα το 812 μ.Χ.
- Το κοσμικό της όνομα ήταν Αγάπη
- Παντρεύτηκε σε μικρή ηλικία και απέκτησε τρία παιδιά από τα οποία επέζησε μόνο το ένα, η Θεοπίστη
- Μετανάστευσε στη Θεσσαλονίκη εξαιτίας των επιδρομών των Σαρακηνών στο νησί
- Αφότου χήρεψε, επέλεξε το μοναστικό βίο στη Μονή του Αγίου Στεφάνου στη Θεσσαλονίκη
- Εκεί έζησε 55 χρόνια, ασκούμενη στο στάδιο των αγώνων, μέχρι το τέλος της ζωής της, που την βρήκε ειρηνικά σε ηλικία 80 ετών (29/8/892)
- Η μνήμη της τιμάται στις 3 Αυγούστου

- Η μονή του Αγίου Στεφάνου ιδρύθηκε τον 9^ο αι. μ.Χ.
- Οι χώροι της μονής του αγίου Στεφάνου που μαρτυρούνται στο κείμενο του Βίου είναι το παρεκκλήσιο της Υπεραγίας Θεοτόκου -όπου τοποθετήθηκε το λείψανο της οσίας κατά τη μετακομιδή του-, το κοινοτάφιο των αδελφών της μονής, η τράπεζα, το μαγειρείο, τα κελιά, ο χώρος υφαντουργίας, ο μυλωνάς, η αυλή, το βαλανείο, το φρέαρ και το θυρωρείο
- Το καθολικόν της μονής πιθανόν είχε παρόμοια αρχιτεκτονική μορφή μ' αυτήν της Αγίας Σοφίας, σε μικρότερες διαστάσεις
- Τον Αύγουστο του 893, η μονή μετονομάστηκε σε μονή Αγίας Θεοδώρας
- Το 1430 οι Τούρκοι τεμάχισαν το λείψανο της Οσίας, αλλά δεν πείραξαν τη Μονή που συνέχισε κανονικά τη λειτουργία της, μένοντας γνωστή ως Kizlar Manastir (μοναστήρι κοριτσιών)
- Το 1890 και το 1917 δυο μεγάλες πυρκαγιές κατέστρεψαν το Καθολικό της Μονής. Το μόνο κτίσμα που διασώθηκε ήταν το κωδωνοστάσιο του ναού, το οποίο κτίστηκε στα τέλη του 19^{ου} αιώνας

3.2. Η Αγία
Θεodώρα μαζί
με την κόρη της
Θεοπίστη

πηγή:

www.monastiria.gr

- Το 1935 κτίζεται νέος ναός κοντά στο κατεστραμμένο καθολικό
- Το 1957 ο τότε Μητροπολίτης ανήγειρε τη δυτική πτέρυγα της Μονής όπου λειτούργησε φοιτητικό Οικοτροφείο και Εκκλησιαστική Σχολή
- Από το 1974 λειτουργεί ως ανδρική Μονή

3.3. Το
καθολικό της
Μονής Αγίας
Θεοδώρας
πηγή:www.imth.gr

3.4. Το καθολικό της Μονής Αγίας
Θεοδώρας
πηγή: www.imth.gr

3.5. Το ιερό σκήνωμα της Αγίας Θεοδώρας
πηγή: www.monastiria.gr

Σας ευχαριστώ για την προσοχή
σας!